

הלכה ד

הביאו לפניו מיני תרגומה מברך עליהן בורא מיני כסנין

על הזרעים או' בורא מיני זרעים

ועל הדשאים או' בורא מיני דשאים 5

ועל ירקות או' בורא פרי האדמה

ר' יהודה או' ברוך מצמיח אדמה בדברו

ר' מאיר או' אפלו ראה את הפת ואמ' ברוך אשר ברא את הפת זו כמה היא נאה זו ברכתה

הלכה ה

ראה את התאנים ואמ' ברוך שברא את התאנים הללו כמה נאין הן זו ברכתן 10

ר' יוסי או' כל המשנה ממטבע (ר') שטבעו חכמים בברכה לא יצא

ר' יהודה אומר כל שנשתנה מברייתו ושינה ברכתו יצא

הלכה ו

הכוסס את החטין מברך עליהן בורא מיני זרעים

אפאן בשלן אם היו פרוסות קיימות מברך עליהן המוציא לחם מן הארץ ומברך אחריהן שלש ברכות 15

אין הפרוסות קיימות מברך עליהן בורא מיני מזונות ומברך אחריהן ברכה אחת

הלכה ז

הכוסס את האורז מברך עליו בורא פרי האדמה (נוסח כ"י ערפורט – מיני זרעים, וכן בירושלמי)

אפאן בשלן אע"פ שהפרוסות קיימות מברך עליהן בורא מיני מזונות ואין מברך אחריהן כלום

זה הכלל כל שתחלתו המוציא לחם מן הארץ מברך אחריו שלש ברכות 20

ברכות לז. – כ"י אוקספורד

והלכתא חביץ קידרא וכן דייסא דכעין חביץ קידרא מברכין עליה בורא מיני מזונות, אלמ' קימחא

עיקר,

וקימ' לן כרב ושמואל, דרב ושמואל דאמרי תרויהו כל שיש בו מחמשת המינין מברכין עליו בורא מיני

מזונות. 25

ומאי חביץ קידרה? קימחא ודובשא ומשחא דעבידי אברושך ודייסא דכעין חביץ קידרא חיטי דמתברי

באסיתא ודובשא דעבדינהו בקידרא

והלכת' סלת טרגים וטיסני סלת זריד וערסן דעבדינהו בקידרא מברכין עליו בורא מיני מזונות <...>

[חילקא חיטי דמיתברי באסית' ב' ב'] תרגיס סילתא תלתא תלתא זריד ארבע ארבע ערסן חמש חמש

אבל היכא דשליק חיטי בעיניהו ולא תברינהו כלל בורא פרי האדמה מ"ט בעיניהו קימן

30

אורז לא מברכין עילויה בורא מיני מזונות דלא קימ' לן כר' יוחנן בן נורי אלא שהכל והני מילי היכא

דבשלינהו בקידרא אבל ארוזא חייא דכאיס מיכס בורא פרי האדמה { אבל רבנן לא }

[ל.ו.] אבל איתיה בעיניה נימא אפי' אורז ודוחן נמי מברכין עליו במ"ט
קמ"ל... לאפוקי אורז ודוחן דאפי' איתיה בעיניה לא מברכין במ"ט.

רמ"ט (א) שאיל"ו ב) מן קמיה דרב יהודאי גאון. (ושב ג) שאילו
ארוזא כד מבשל מאי מברכין עליה. ואמר אע"ג דקא מברכין
לרב ושמואל תיובתא דקאמרי' ורבנן לא מברכין עליה כורא מיני
מוזנות והתניא הכוסס את החטה מברך עליה וכו' וקא מוקים לה
או לא. ואמר הילכתא
כרבנן וקא הויא תיובתא דשמואל מדקא הדרינן וקאמרינן האי
ריהטא בין דחקלא בין דמחוזא מברכין עליה כורא מיני מוזנות
דרב ושמואל דאמרי תרווייהו כל שיש בו מחמשת המינין מברך
עליה כורא מיני מוזנות ככלל דהלכתא כרב ושמואל דעל חמשת
המינין הוא. דמברכין כורא מיני מוזנות. אבל אארוזא לא. פרי האדמה.

רמ"א (א) דאמרי ד) ארוזא כייס מיניה כורא פרי האדמה, אקימתיה שהכל, בשליה או
אפייה לחמא כורא מיני מוזנות אבל המוציא לא דלית דחיש לה לדר' יוחנן בן גוריון... דוחן
בתחלה כורא פרי האדמה ולבסוף כורא נפשות רבות.

רמ"ב (א) כתב ה) גאון כיון דאורז לאו מין דגן הוא ומברכין עליו במ"ט
כיון דזיין ה"ה נמי כדוחן או כשאר דברים שאנו רואים דזייני כמו מין הנקרא
פניגיו מברכין עליהן במ"ט.

(א) מתניה ס"י תל"ו. (ב) תג"ל בתוך ס"י מ"ה. ושבה"ל השלם ס"י קנ"ט. והקצר ס"י מ"א.
ועיי' דה"ד ח"ג צ"ט הערה י"ב, חדושי הרשב"א ושונה הלכות על ה"ג. (ג) תשרי ח"ב צד 5
בשם ר' נפרונאי גאון. וסופה, כנראה, משובש. (ד) ה"ג ד"ו ז' ע"א, ובה"ג אספמא צד 54 ליתא
ועיי' בהערה א. ועיי' עוד ברו"ף. (ה) כור ארוזא ס"י ר"ח ובשניו בתר"י.

רמ"ף ברכות כו, א 35

גופא רב ושמואל דאמרי תרווייהו כל שהוא מחמשת המינין מברכין עליו כורא מיני מוזנות ואותבינן
עלייהו דאמרי כל שהוא מחמשת מינין מברכין עליו כורא מיני מוזנות דאלמא אורז לדידהו לא
מברכין עליה כורא מיני מוזנות מהא דתניא [דף ל"ז ע"א] הכוסס את החטה מברך עליה כורא פרי
האדמה טחנה אפאה ובישלה בזמן שהפרוסות קיימות בתחלה מברך עליו המוציא ולבסוף שלש ברכות
ואם אין הפרוסות קיימות בתחלה מברך עליו כורא מיני מוזנות ולבסוף ברכה אחת מעין שלש והכוסס
את האורז מברך בפה"א טחנו אפאו ובישלו אף על פי שהפרוסות קיימות בתחלה מברך עליו ב"מ
מוזנות ולבסוף ברכה אחת מעין שלש וסלקא להו בתיובתא הלכך לגבי אורז כד מבשיל ליה בתחלה
מברך כורא מיני מוזנות ולבסוף כורא נפשות רבות כד תריצנא להא מתניתא [דף ל"ז ע"ב] תני גבי אורז
ולבסוף אינו מברך עליו ולא כלום וקיימא לן דכל ולבסוף ולא כלום מברך כורא נפשות רבות והני מילי
בדאיתיה לאורז בעיניה אבל על ידי תערובות לא דקיי"ל בהא כרב ושמואל דאמרי תרווייהו כל שיש בו
מחמשת המינין מברכים עליו כורא מיני מוזנות דלא איתותב רב ושמואל אלא לענין כל שהוא מחמשת
המינין דאיתיה בעיניה אבל כל שיש בו מחמשת המינין דליתיה בעיניה אלא על ידי תערובות לא
איתותב הלכך קיי"ל כותייהו בהא דליכא מאן דפליג עלייהו ועוד דסוגיין כותייהו ופת דוחן בתחלה
מברך שהכל ולבסוף כורא נפשות רבות וריהטא דמחוזא בין דמפשי ביה קימחא ובין דלא מפשי ביה
קימחא מברך עליו כורא מיני מוזנות כרב ושמואל דאמרי תרווייהו כל שיש בו מחמשת המינין מברך
עליו כורא מיני מוזנות ולבסוף ברכה אחת מעין שלש :

רמב"ם ברכות ג:

(ז) אורז שבישלו, או שעשה ממנו פת, בתחילה מברך עליו כורא מיני מוזנות, ולבסוף כורא נפשות
רבות. ובלבד שלא יהא מעורב עם דבר אחר, אלא אורז לבדו. אבל פת דוחן, או פת של שאר מיני
קטניות, בתחילה מברך שהכל, ולבסוף כורא נפשות רבות. 55

- פסק בהלכות גדולות בדין אורז וכן מעשה קדירה [שלו] בתחלה בורא מיני מזונות ולבסוף בורא נפשות רבות והאי דקאמר ולא כלום למעוטי שאין צריך ברכה אחת מעין ג' דלא ממעטינן לקמן אלא ריחני שאין צריך ברכה לאחריו. וכן מסקינן בירושלמי אאורז ודוחן ומסיק כשהיה רבי אוכל בשר או ביצה היה אומר אשר ברא נפשות רבות להחיות בהם נפש כל חי בא"י חי העולמים. ולי נראה [דכ"י] היכי שמברכים לאחריו בורא נפשות רבות מברך לפניו שהכל נהיה בדברו, והכי סוגיא דכל פירקין, ומאן דאמר לגבי אורז לאחריו ולא כלום פליג נמי בלפניו דלא מברך בורא מיני מזונות. ומתוך פסקי רבותינו בינותי דסבירא להו דלעולם בורא מיני מזונות מברך עלייהו ולהכי איתותבו רב ושמואל, ואין הדעת נוטה לכך. והכוסס את החטה וכן אורז ודוחן מברך בורא פרי האדמה. ויש שפסק [דבדוחן] אפי' מבושל מברך עליה בורא פרי האדמה דאפי' ר' יוחנן בן נורי לא פליג אלא באורז, ואומר אני דבהא תליא אי איתותבו רב ושמואל או לא, כדפרישית לעיל. ואומר אני דאותן שקורין גריני"ץ ואכמל"א הם מה' מינים ומברך עליהם בורא מיני מזונות ואחריהם ברכה מעין ג'. ודוחן הוא הנקרא היר"ז באשכנז: והא דתניא זה הכלל כל שהיא משבעת המינים רבן גמליאל אומר וכו' צריך לפרש ממין ז' של פירות, אבל בחטים ושעורים כולי עלמא מודו שמברך בורא פרי האדמה ולבסוף בורא נפשות רבות. וכן משמע לקמן היה אוכל תאנים וענבים, שמסיק פרט לכוסס את החטים דלא, והיינו לרבן גמליאל. והא דגרסינן בתוספתא כל שהוא ממין שבעה או מין דגן רבן גמליאל אומר שלש ברכות, היינו שעשה הדגן כמין קדרה. כך פירש רבינו שב"ט מנוחתו כבוד. ושיבולת שקורין גליני"ש בלשון אשכנז דינם ככוסס החטה:
- חדושי הרשב"א ברכות לז, א
- 75 תיובתא דרב ושמואל תיובתא, הא דאותבינן תיובתא לרב ושמואל אדיוקא בלבד דדייקי' בההיא דאמר'י כל שהוא מה' מינין דמשתמע מיני' למעוטי כל שאר המינין ואפי' דוחן ואורז הוא דאותבינן הא גופא דמלתא הלכתא היא דכל שהוא מחמשת המינין מברכין עליו בורא מיני מזונות וכן כל שיש בו מה' מינין הלכתא היא כדאמר'י תרוייהו דמברכין עליו בורא מיני מזונות דאינהו עיקר והיינו דרב כהנא דאמר בדייסא מעין חביץ קדרא מיני מזונות, ורב יוסף דאמר נקוט דרב כהנא בידך דרב ושמואל דאמר'י תרוייהו כל שיש בו מה' המינין מברכין עליו בורא מיני מזונות והיינו דאסיקנא לקמן גבי ריהטא אפילו דמחוזא דמברכין עליה מיני מזונות מדרב ושמואל דאמרו כל שיש בו מה' מינין והא דרב ושמואל דכל שיש בו לא איתותב כלל, והילכך קיי"ל באורז דמברכין עליה מיני מזונות בין באפאו ועשאו פת בין בשלו בקדרה וכמתני' דהכוסס את האורז מברך עליו בורא פרי האדמה טחנו ואפאו ובשלו אפילו פרוסות קיימות בתחלה מברך עליו בורא מיני מזונות, ודיוקא דרב ושמואל דכל שהוא איתותב מיהא ואידחי ואיתא לאידך דרב ושמואל דאמר כל שיש בו מחמשת המינין הא אורז ודוחן על ידי תערובת לא וכ"כ רבינו אלפסי ז"ל בהלכות, ותמהני על מה שראיתי בפי' הגאון רב האי ז"ל שאמר משמיה דמר רב יהודה גאון ז"ל דאע"ג דאיתותב רב ושמואל קיי"ל כותייהו מהא דרב כהנא ורב יוסף ודריהטא דמחוז' וכ"כ גם הרב בעל ההלכות ז"ל ופסק באורז דלא מברכין עליה בורא מיני מזונות מהא דרב ושמואל ומדקאי רב כהנא ורב יוסף כותיה וצ"ע דהא לא שייכי אהדדי כדאמרן.
- 90 ולענין פת דוחן כתב הרב אלפסי ז"ל דלא מברכין עליה אלא שהכל ונראה שפסק כן משום דתנן אלו הן מעשה קדרה חלקי טרגיס וטסני סלת אורז זריד ואלו דוחן לא קתני וכן במתני' דהכוסס קתני אורז ולא קתני דוחן, אבל הראב"ד ז"ל כתב דדוחן ואורז חדא ברכתא אית להו ובודאי דכולה סוגיא הכי מכרעא לכאורה, ובברייתא בהדיא קתני בה הביאו לפניו פת אורז ופת דוחן, ואני תמה אפילו נאמר שאין ברכת הדוחן שוה לאורז לברכת מיני מזונות מכל מקום לברך עליה בורא פרי האדמה, ונראה שהרב ז"ל למדה ממה שדחינו כמעשה קדרה ולא כמעשה קדרה דאלו אורז ודוחן בתחלה שהכל
- 60
- 65
- 70
- 80
- 85
- 95

ולבסוף בורא נפשות דאלמא כי מפקת להו ממיני מזונות מוקמת להו אברכת שהכל, ועם כל זה אני תמה אשמעתין למה וצריך לי עיון.

שו"ע אורח חיים רח, ז

100 הכוסס (פי' האוכל) את האורז, מברך עליו בפה"א ואחריו בורא נפשות; ואם בשלו הגה: עד שנתמעך (בי"י בשם הרא"ש והר"י), או שטחנו ועשה ממנו פת, מברך עליו בורא מיני מזונות ואחריו בורא נפשות; והוא שלא יהא מעורב עם דבר אחר אלא אורז לבדו, ואם עירב ממנו בתבשיל אחר והתבשיל האחר הוא הרוב, מברך עליו כברכת אותו תבשיל. רבינו יונה ברכות כו, א

105 ופת דוחן בתחלה מברך שהכל ולבסוף בורא נפשות זה אינו לשון התלמוד אלא הרב אלפסי ז"ל כתב כן מפני שסובר שאין דין האורז והדוחן שוה וסמך על מאי דאמרי' בגמ' (דף לז א) רבי יוחנן בן נורי אומר אורז מין דגן ואף על פי שאין הלכה כמותו אפי"ה כיון שאנו רואין (שיש) מי שסובר דאורז מין דגן הוא ואינו סובר כן בדוחן וכיוצא בו למדנו שאין דינם שוה ועל האורז מברך תחלה בורא מיני מזונות ולבסוף בורא נפשות רבות ועל הדוחן אינו מברך אלא שהכל:

110 וגאון אחד אמר שאפילו על הדוחן מברך בורא מיני מזונות דכיון שאין הלכה כר' יוחנן בן נורי דאמר אורז מין דגן הוא ואפי"ה אמרי' דמברך עליה בורא מיני מזונות מפני שהוא מזון כדוחן או כשאר דברים שאנו רואין שהם מזון כגון המין שקורין פניצ"ו בלע"ז מברך עליהם ג"כ בורא מיני מזונות ולזו הסברא נוטה דעת הרב מורי נר"ו ומביא ראיה מדאמרינן רב ושמואל דאמרי תרוייהו כל שהוא מה' המינים מברכין עליו בורא מיני מזונות ומקשינן עלייהו בגמרא היאך אמרו דכל שהוא מחמשת המינים בלבד מברכין עליו ואורז לא מברכין עליו בורא מיני מזונות והתניא הביאו לפניו פת אורז ופת דוחן

115 מברך עליו תחלה וסוף כמעשה קדרה דמשמע דכמו שמברכין על מעשה קדרה בורא מיני מזונות הכי נמי מברכין על האורז ועל הדוחן והיכי סבירא להו שאין מברכין אלא על חמשת המינים בלבד ודחינן להעמיד דברי רב ושמואל כמעשה קדרה ולא מעשה קדרה דבעינן ברוכי תחלה וסוף ולא מעשה קדרה דאילו מעשה קדרה בתחלה בורא מיני מזונות ולבסוף ברכה אחת מעין שלש ואורז בתחלה שהכל ולבסוף בורא נפשות רבות ומאחר שזה הדחוי לא בא אלא להעמיד דברי רב ושמואל

120 ואנו רואים שדבריהם אינם הלכה לא נחוש לדחוי ותשאר הברייתא כפשטה דפת אורז ופת דוחן מברך עליה תחלה וסוף כמעשה קדרה שר"ל שיברך עליו בורא מיני מזונות ולבסוף ברכה אחת מעין שלש שיותר מורה לשון כמעשה קדרה שבא לומר שיברך עליו בורא מיני מזונות משיברך עליו תחלה וסוף שאם כן היה יכול לומר פת אורז ופת דוחן תחלה שהכל ולבסוף בורא נפשות ומעשה קדרה תחלה בורא מיני מזונות ולבסוף ברכה אחת מעין שלש ומדלא אמר הכי שמעינן דמעשה קדרה תחלה הכי הברייתא לא רצה לומר אלא שיברך עליו בורא מיני מזונות כפי פשט הלשון כמו שכתבנו ואפילו הכי עדיין נצטרך לפרש שאינו ר"ל כמעשה קדרה לגמרי אלא כמעשה קדרה לענין ברכה ראשונה שמברך עליהם בורא מיני מזונות אבל לא יברך עליו לבסוף ברכה מעין שלש כמו שמברך על מעשה קדרה אלא בורא נפשות בלבד כדאמר לעיל תני גבי אורז ולבסוף ולא כלום:

130 הנה למדנו מברייתא זו שהאורז והדוחן דינן שוה ועל שניהם מברך מתחלה בורא מיני מזונות כמו על מעשה קדרה שהרי הברייתא הזכירה את שניהם והוא הדין נמי לכל דבר שהוא מזון ודרך לאכלו למזון כמו הפניצ"ו שמברך עליו תחלה בורא מיני מזונות:

135 והפת שעושין מקטניות כגון פת של פולין וכיוצא בו נראה שאין מברכין עליו אלא שהכל שאין דרך לעשות פת כל כך מהקטניות כמו מהאורז והדוחן ולא דיינינן להו מזונות וא"ת ולמה לא יברך על הפת של קטניות ב"פ האדמה כמו שמברך על הקטניות ואם תאמר מפני שנשתנה למעלותא אישתנה

דמעיקרא קטניות והכא פת ואומר מורי הרב נר"ו דהכא מפני מעלתו ירד דכיון שנשתנה ויצא מתורת פרי אין אנו יכולין לומר עליו בפה"א וברכת הפת אין אנו יכולין לומר ג"כ אלא בחמשת המינין על כן אנו מברכין עליו הברכה שכוללת הכל ואפי' הפת כדתנן (דף מ א) ועל כולם אם אמר שהכל יצא נמצא שמפני שהגיע לשם פת חל עליו ברכת שהכל שכוללת הפת אף על פי שהיא גרועה ואפשר לומר שמפני שדרך אכילתו והנאתו כל השנה היא כשהיא פרי ועכשיו יצא מתורת פרי ואין דרך הנאתו בכך לפיכך גרע מהברכה שלו הלכך בפת של קטניות או בקמח שלהם שמבשלין אותו ועושין ממנו מאכל מברך תחלה שהכל ולבסוף בורא נפשות ובפת אורז ודוחן וכיוצא בהן מברך בורא מיני מזונות ולבסוף בורא נפשות מיהו נראה למורי הרב נר"ו שיש הפרש בין האורז והדוחן שעל האורז מברך עליו בורא מיני מזונות ואפי' כשהוא שלם אבל על הדוחן אינו מברך עליו כשהוא שלם חדא שאין דרכו אלא על ידי כתישה או טחינה אבל האורז דרכו לאכלו אפילו שלם ועוד דהכי משמע בהדיא בגמרא דגרסינן התם (דף לו א) ואורז לאו מעשה קדרה הוא והא תניא ואלו הן מעשה קדרה חילקא טרגיס ואורז זריד וערסין ופי' חילקא שנחלק הגרעין לשנים וטרגיס שנחלק לשלשה הנה שבחמשת המינין אמר חילקא וטרגיס ואורז הזכיר אותה בסתם דמשמע דאפי' כשהוא שלם הוא בכלל מעשה קדרה ואם איתא דאורז לא דיינין ליה כמעשה קדרה כשהוא שלם ה"ל למימר ואלו הן מעשה קדרה חילקא טרגיס של חמשת המינין ושל אורז ומדלא אמר הכי שמעינן שאפילו כשהוא שלם מברכין עליו בורא מיני מזונות מה שאין כן בדוחן ונראה שמפני זו המעלה שיש באורז מהדוחן הזכירו בגמ' האורז יותר והקשו ואורז לא מברכין עליה :

שו"ע אורח חיים רח, ח

על פת דוחן ופליז"ו או של שאר מיני קטניות מברך שהכל ואחריו בורא נפשות. הגה: העושה תבשיל משאר מיני קטניות, אם נשארו שלמים, וטובים מבושלים כמו חיין, מברך בורא פרי האדמה; ואם נתמעכו לגמרי או שאינן טובים מבושלין כחיין, מברך שהכל (וכן פירש הב"י דברי הטור).

משנה ברורה סימן רח ס"ק לג

(לג) על פת דוחן וכו' - דאף דהם פרי אדמה וע"י שנעשה פת אישתי למעליותא מ"מ כיון דע"י יצא מתורת פרי אין יכול לומר פרי האדמה והמוציא אין מברכין אלא בה' מינים ולכן מברכין שהכל ואפשר לומר עוד טעם מפני שאין דרך אכילתו בכך שאין דרך לעשות פת מזה ע"כ יברך שהכל. והנה לפי טעם זה במדינות שדרכן לעשות פת מטערקע"שי ווי"ץ לכאורה ברכתן בפה"א כיון שדרכן בכך [פמ"ג] אבל בתשובת ח"ס סימן נו"ן מסיק דבכל מקום אין מברכין בפה"א מטעם דלא נטעי אדעתא דהכי אלא לעופות ופטוס אווזות וע"ד הדוחק בני אדם עושין מהן פת ואין זה עיקר פריין ואין לברך עליהן בפה"א ע"ש אך מסתפק שם דאולי הוא בכלל אורז שברכתו על הפת ועל התבשיל הוא במ"מ וע"כ הנכון לכתחלה שלא יאכלם אלא תוך הסעודה :

שו"ת חתם סופר חלק א (אורח חיים) סימן נ

החיים והשלום יחדיו יהי תמים למור וקטורת הסמים ה"ה ידיד עליון הרבני המופלא כבוד מה"ו יהודה נ"י :

שאלתו שאלת חכם הגיעני והבטתי בנעימות ימינו עוז עוררה חיל, ע"ד פת ותבשילים הנעשים מקמח של מין קטניות הידוע הנקרא קוקריץ או טירקשען ווייץ אשר ממש עיקור אכילת אדם מאותו מין הוא ע"ד הנ"ל, ואיבעיא ל"י למעלתו אם לברך עליו שנ"ב או בפה"א ועינינו לנוכח הביטוי במג"א סי' ר"ח ס"ק י"ב י"ג אלו דבריו דברי פח"ח :

אמנם פשיטא ל"י למעלתו דאין מברכין עליו בורא מיני מזונות אף על גב דמיון זיין טובא ורגילים לקבוע סעודה עליו בעירו ומקומו מ"מ הא פשיטא ל"י, ולכאורה הדין עמו דהרי כתב בנימוקי תר"י ז"ל [ברכות ל"ז ע"א] שממנו לקוחים דינים אלו שבמג"א סק"ב הנ"ל דמייתי בשם לחם חמודות, ויע"ש שכי' וז"ל, הנה למדנו מברייטא זו שאורז ודוחן דינו שוה ועל שניהם מברך תחלה במ"מ כמו על מעשה

קדרה שהרי הברייתא הזכירה שניהם, והי"ה נמי לכל דבר שאכלו למיזן כמו הפניצו, והוא לדעת רש"י דוחן, שמברך עליו בורא מיני מזונות עכ"ל תר"י, מבואר מדבריו שדוחן וכל כיוצא בו מיזן זיין כמו האורז וראוי לברך עליהם בורא מיני מזונות לדעתו, ואפ"ה לדינא לא קיי"ל כוותי' בהא אלא כפסק הר"י ורמב"ם וש"ע דדוחן מברכים על פת שלו וכל תבשיל העשוי' מקמח שלו שניב וכשלא נתמעך לגמרי בפה"א. ובחידושי ביארתי טעם הדבר לפע"ד דלא בהזנה וקביעת סעודה תלי' מילתא דבמ"מ אלא צריך שיהיה לו חשיבות לחם וחייב חלה וחימוץ, ועיין תוס' עירובין למ"ד ע"א [ד"ה לימא] וכל הני מיני לית להו הך חשיבות משא"כ אורז דתנן במתני' דחלה [פ"ג מ"ז] העושה עיסה מן החיטין ומן האורז אם יש בו טעם דגן חייב בחלה וחיובין על חימוצו כרת, ומפרש בירושלמי הטעם משום חיטין גוררים האורז לעשות לחם חמץ, ונהי דלא קיי"ל כריב"נ דאורז מחמיץ מ"מ ע"י תערובת חיטין מחמץ, ודוקא אורז יש להם טבע זו ולא שארי מיני קטניות, והאריך בשיטה זו הרא"ש בשם רמב"ן סוף הלכות חלה ורמז עליו מג"א סי' ר"ח סקט"ו, וכן משמע סתימת דעת המחבר סי' תנ"ג סעיף ב' ואף שמג"א כ' שם [סק"ד] לחומרא שלא יצא ידי חובת מצה אלא ביש בו כזית בכא"פ ע"ש ולענין זה ודאי לאו דוקא אורז אלא כל המינים שוים וכמשמעות פשוט ש"ס דילן בזבחים ע"ח [ע"א] ע"ש, אבל לכאורה משמע דדעת המחבר כהרמב"ן הנ"ל דמשהו ש"ס דילן עם הירושלמי דוקא אורז ומשום גרירה ולא בעי' כא"פ דחיטין גוררים האורז לעשות לחם גמור, והשתא י"ל כיון שיש לאורז כח חימוץ כל שהוא שאילו הי' מערבים חיטין היה הוא עצמו מתחמץ ונעשה לחם משו"ה גם שהוא בפ"ע ראוי לברך עליו במ"מ, משא"כ שארי מינים אפילו זיינן וקובעין סעודה עליהם כיון שבשום אופן אינם באין לידי חימוץ אין מברכים עליהם במ"מ, וא"כ אין לספק אלא אם מברכין על פת ותבשיל העשוי מקמח של טרקשין ווייץ שני"ב או בפה"א :

אומר אני עני אמר אין כאן ספק אלא זה פשוט לי יותר מביעא בכותחא דברכתו שני"ב, דהרי מבואר בש"ס דברכות ל"ז ע"א דהוה בעי למימר אפילו בפת אורז ודוחן שני"ב ונהי דלא קיי"ל כוותי' באורז והיינו מטעם גרירה שכתבתי לעיל מ"מ בדוחן קיי"ל כוותי', ופשיטא דהני טירקשע ווייץ לא עדיפא מאורז שיש כמה מדינות גדולות באיי הים שכל מאכלם פת אורז והכי איתא בפסחים נ"א ע"א וכאשר שמענו ונדעם, ואפ"ה אי לאו דגרירי הוה מברכין עליו שני"ב וסתמא דתלמודא דברכות דלא הוה ס"ל טעמא דגרירה מברך באמת שני"ב, א"כ מכ"ש הני טירקשי ווייץ אי לית להו מעליותא דגרירה שלא יברכו על פת ותבשיל מקמחם אלא שני"ב. והנה תר"י כ' טעם דעל פת מיני קטניות מברכין שני"ב אף על גב דאישתני למעליותא כ' ב' טעמים, חדא עכ"פ אין הפרי ניכר ולא שייך לברך בורא פרי שאין כאן פרי, ולזה הטעם הי"ה נידון שלפנינו, אלא שכ' עוד טעם אחר וז"ל, ואפשר לומר מפני שהנאתו ואכילתו כל השנה היא כשהוא פרי ועכשיו יצא מתורת פרי ואין דרך הנאתו בכך לפיכך גרע מברכה שלו עכ"ל, והטעם זה השני לפע"ד צריכא רבה דאליה תיקשי מבשמים כתושים שמברכים עליהם ברכתם אף על גב שאין הפרי ניכר אע"כ הטעם משום דהני לית בהו דרך אכילה והנאה אלא ע"י כתישה והיינו פרי שלהם משא"כ קטנית שדרך לאכלם מבושלים בלי מיעוץ ע"כ כשנתמעכו או יטחנו נשתנו ברכתם לגרוע, וסברא זו רמוזה במג"א סי' ר"ב סק"יח יע"ש, ואם כן לפ"ז י"ל בנידון שלפנינו דהני גרגרי טירקשי ווייץ אין אכילת אדם אלא כשיטחנו וזה עיקור פריין י"ל שמברך בפה"א. ומ"מ לא נ"ל דלאו אדעתא דהכי נטעו אלא לעופות ופיטום אווזות לאוכלן כמות שהן וע"ד הדוחק שבני אדם אוכלין אותם, ואף על גב שאינם נאכלים לאדם אלא נטחנים וכתושים מ"מ אין זה עיקור פריין ואין לברך אלא שני"ב לפע"ד :

אך כל זה אם הוא פשוט שהוא מין קטניות ממש, אך אני מסופק בדבר הרבה כי אעפ"י שהגאון חק יעקב סי' תנ"ג [סק"א] סמך על שמועתו ואין ספק שלא יאונה לצדיק כל עון ואיננו מין דגן מחמשת המינים שיתחייב על חמוצו וכן אנו מורים בפסח, וליתר שאת הנה שלוח אליו מעשי אצבעותי העתק מתשובה א' שהשבתי לשואל בזה שנת קע"ו לפ"ק לענין חמץ, מ"מ היינו בודאי שאיננו מין דגן אבל

אפשר שהוא מין אורז ולענין חימוץ בלי תערובת חיטין אין נפקותא בין אורז לשארי מיני קטנית לכן
לא דקדק הגאון חיי בשמועתו, אבל לענין ברכה אפשר שהוא מין אורז הנגרר עיי החטין וברכתו 220
במ"מ, וספק זה נולד לי עיי מה שראיתי בתשו' מהר"ם לובלין סי' ע"ח שטיטרקי מין אורז הוא, ואם
טיטרקי הוא היידען יהיה מין אורז כ"ש וק"ו טירקשי ווייץ שנודע לי עפ"י חקירה מטבעי אחד שהרבה
כח חימוץ יש בהך טירקשי ווייץ אפילו מן האורז, ונהי דלכח ה' מיני דגן לא הגיע ואין חמוצו אלא
סירחון מ"מ אם האורז נגררי' עיי החטים ונאמר שאפילו הטיטרקי שקורין היידין נגררים א"כ ק"ו
לטירקשי ווייץ שאם יתערב בקמחו קמח חטים בני"ט יגררוהו להחמיץ, וממילא כשאין בו תערובות 225
מברכין על הפת ותבשיל הנ"ל במ"מ כמו אורז, אף על גב דהאורז אדעת' דהכי נטעי והכא עיקרו
למאכל עופות כמ"ש לעיל ז"א אלא לענין לברך בפה"א שאין זה עיקור הפרי אבל לענין במ"מ אין
לחלק בזה, וראיה ברורה משבולת שועל, ויען כי אין בידינו דבר ברור ואין דעתנו מכרעת אפילו כדעת
הנמלה לא יאכלנו אלא בתוך הסעודה לא אותו הטירקשי ווייץ ולא הטיטרקי עד יבוא מי שדעתו
רחבה מדעתנו ויעמד הדבר על בריו ותל"מ, ואחתום בכל חותמי ברכות יום ג' טבת תקפ"ו לפ"ק: 230
משה"ק סופר מפפד"מ